

Alenka Urh

Matjaž Lunaček: *Telovadci nad prepodom.* **Ljubljana: Cankarjeva založba, 2014.**

Dejstvo, da se nekdo, ki ga po lastnih besedah knjige esejev dolgočasijo, loti pisanja knjige esejev, že samo po sebi vzbuja radovednost. Bralčev horizont pričakovanja razpotegne nekam onkraj bolj ali manj poglobljenih razprav, v katerih avtorji s poudarjeno “racionalno in intelektualistično” noto pogosto nagostobesedijo dolge strani bujne gošče, skozi katero si prenekateri bralec stežka utira pot. Nasprotno Matjaž Lunaček svoje misli (z redkimi izjemami) utelesi v kratki, zgoščeni in izjemno jedrnatih obliki, ki je že po naravi odporna proti dolgovezenju in številnim drugim oblikom narativnih ohlapnosti. Občudovalec Rimbaudovih fragmentarnih zapisov se tudi sam zavestno odloči za fragmente: a ne v smislu nedokončanosti, temveč v smislu formalne zgoščenosti in vsebinske širokopoteznosti. Mnogoštevilne ideje, pogosto nizane po asociativnem ključu, so za bralca ravno prav nelagodne, da ga ne puščajo ravnodušnega in ga vabijo k premisleku, če ne celo angažmaju. Psihoterapevta Matjaža Lunačka sicer poznamo predvsem iz revijalnih zapisov in psihoanalitične teze o *Krstu pri Savici* z naslovom *Za drugačno usodo*, z zbirko *Telovadci nad prepodom* pa se je uvrstil med nominirance za Rožančevo nagrado 2014. Temu med drugim zagotovo botruje tudi zgoraj opisana samosvoja esejistična pisava. V obrazložitvi nominacij so Lunačkove eseje označili z izrazom “esejistične miniaturre”, ki smo si ga bili na tem mestu prisiljeni izposoditi, saj se prelepo prilega oblikovni zasnovi zapisov, da bi ga kar ignorirali. Kljub želji po izvirnosti, ki dandanes, v dobi učinkovito “prienачenih” posameznikov, utopično tli bolj kot kadar koli.

S tem se že sukamo v neposredni bližini vsebinskih izhodišč *Telovadcev*, ki sicer segajo na najrazličnejša področja, rdeča nit pa vendarle ostaja očitna: avtor slavi “velike duše”, “genije”, ki ne prenesejo “zastoja in mrtvih rokavov”, ki “poseže(jo) daleč prek svojega časa in ga očisti(jo) navlake” in katerih “hipermodernost” utegne v enolično gmoto zmleti

družbi prinesiti blagovest, evangelion, tako rekoč. Lepo število esejev torej predstavlja neke vrste *homage* velikanom slovenske in svetovne zgodovine s področij likovne, literarne ter glasbene umetnosti, filma in znanosti. Takšni drzni vrhovodci nad prepadom so Heraklit, že omenjeni Arthur Rimbaud, Josip Murn, renesančni slikar Masaccio, dramatik von Kleist, slikar van Gogh, risarka ter kiparka Karla Bulovec in traged Mrak, potem so tu še mati Terezija, Kafka, Pasolini... Nekateri od njih zasedajo cele eseje, drugi se znajdejo zgolj v bežnih omembah, a avtorjevo občudovanje zato ni nič manjše. Ti drzni posamezniki in njihove stvaritve predstavljajo nekakšno merilno palico, ki jo avtor postavi ob določen element sveta ter premeri njegovo veličino v primerjavi z veličastnostjo prej omenjenih. V svojih refleksijah se odziva na določen dražljaj, ki ga je na tak ali drugačen pahnil v razmišljanje, se mu previdno približa in z njim vzpostavi intimen odnos ali pa se od njega s kritično distanco odvrne. Tako najdevamo premisleke o vidikih slovenstva, naj gre za socialno, kulturno ali politično situacijo, razmisleke o splošnih pogojih družbenosti, ki presega posamezne nacionalne identitete, o nezavednih mehanizmi posameznikov... Vse skupaj se izkristalizira v bržkone pesimistično, a nemara nič manj realistično sporočilo, da sodobni družbi še (ali že?) veliko manjka. Konzumizem, narcisizem, smeti. Na vsakem koraku. "Polucija besed, vreščanj, brez sleherne zavezanosti in notranje discipline." Prevotljenost, izpraznjenost, pomanjkanje empatije, pohlep, množična slepota ter nezmožnost obvladovanja oralnih impulzov. Narcisistična patologija sodobnih homunkulov, ki ji je zdajšnja družbena ureditev še posebej pisana na kožo, zahteva bliskovito menjavo čutnih vtisov, da ne bi iz kakšne razpoke pogledala praznina, skrita za pisano fasado. To je le nekaj akutnih simptomov sodobnosti.

Pisanje je prežeto z nostalgijo po zlatejših časih bivanja, ko so velika vprašanja zastavljali velikim ljudem in svoje upe še polagali v razum. Navsezadnje danes skorajda ni več pomembno, kaj je resnica, ampak koliko ljudi je pripravljenih nekaj kupiti, naj bo to resnica ali laž, resničnost pa ostaja, rečeno z Lunačkom, zgolj izhodišče za človekove nebuloze.

Razmišljanja bogatijo razni psihoanalitični uvidi in interpretacije umetniških del, predvsem s področja književnosti in slikarstva. Lunaček se izkaže za natančnega opazovalca in tihega kontemplatorja stvarstva, čeprav je, vsaj kar se tiče množstva idej, tudi sam precej gostobeseden, a to zaradi asociativnega nizanja misli in fragmentarne zasnove esejev ne preseneča.

Kljub pomanjkanju racionalnih rešitev za tako trdovratno nadlogo, kot je vsesplošna duhovna kriza, avtor v precej lirično nedoločljivi maniri

večkrat namigne, kje bi se utegnila skrivati možnost izhoda. Namigovanja se strnejo v zadnjem poglavju z naslovom *Vzemi posteljo in pojdi*. Osnovna ideja je nekoliko kandidovska, le da v igri ni vrt, temveč postelja. Če nas asociativna pot pripelje do *kakor si boš postlal, tako boš spal*, potem je dobra novica ta, da posteljo, glej, no, glej, lahko vedno vzamemo s seboj. Šele ko se bomo v pristnih in krčevitih poskusih samorealizacije povzdignili dovolj visoko, da bomo pokukali izza najnižje planke, se morda "iz globine horizonta prikaže podoba, ki se bo bližala, ladja, ki bo na krovu nosila nov rod svobodnih ljudi ...".

Eseji so raznoliki tako po tematiki kot po splošnem vtisu. Visok jezikovni izraz, ki se mu ljubezen do jezika in književnosti še kako pozna, je mestoma zmeščan z lirsko nežnostjo, spet drugič se pokažejo čekani surovega realizma. Nekatera besedila privzemajo določene zgodbene značilnosti in v skladu s tem tudi po vsebinski plati opuščajo trdno zvezanost z golo realnostjo, spet druge opredeljuje posebna dramaturgija, ki jo običajno najdemo v krajših leposlovnih narativah. "Dolgo se mi je zdelo, da bo prijateljstvo z volkom tisto zadnje, kar bom srečal in v polnosti užil. Nato mi je postalo jasno, da se moram na pot odpraviti sam, le s posteljo v desni roki." Tako se glasijo uvodne besede zadnjega eseja, ki je eden izmed bolj lirično zasnovanih besedil in bralca zapelje s skrivnostno, mistično opojnostjo povedanega.

Včasih z avtorjem soglašamo in zadovoljno kimamo, spet drugič se z njim nekoliko poprepiramo, kar nikakor ni slabo in je za doseganje cilja esejske forme nemara celo nujno – ali kot je povedal letošnji Rožančev nagrajenec, se z esejem "ni treba strinjati, saj ni filozofski spis <za vernike>. Esej je za tiste, ki se ne strinjajo."

Tako recimo ne razumemo najbolje avtorjevega nazora glede prstoživečih mačk, teh veličastno svobodnih in elegantnih nočnih prebivalcev, ki naj bi jih s sterilizacijo iztrebili, in se sprašujemo, ali je bilo življenje teh preštevilno namnoženih živalic res tako veličastno. Vprašamo se tudi, ali je bilo stavku "začetek 21. stoletja zaznamuje silhueta debeluha ali še bolj debeluharice", res treba dodati tale *ali še bolj*. Po statističnih podatkih med spoloma pri debelosti ni bistvenih razlik, res pa je, da ženskam debelost povzroča več zdravstvenih težav in so zaradi nje bolj stigmatizirane kot debeli moški. Nekoliko nepremišljeni se nam zdijo tudi avtorjevi pozivi kmetom, naj vendar opustijo obdelovanje s traktorji in znova vprežejo pluge, kot da bi se dandanašnji dalo preživeti (seveda mislimo na tiste, ki se s kmetijsko dejavnostjo preživljajo) samo od tega, kar lahko obdelamo ročno, če računamo, da se med kupcem, ki hrano potrebuje, in kmetom, ki hrano ima, nekje odceja mastna marža, zaradi

katere sta na koncu oropana oba. Malček nas zbode tudi Lunačkova kritika nekaterih filozofov, češ da so s svojimi predavanji *ex cathedra* našli tržno nišo in pristali na isto konzumistično logiko, ki jo tako zavzeto kritizirajo, o morebitnih rešitvah pa ni v njihovih govorancah ne duha ne sluha. Ali nismo v to past ujeti vsi, tudi avtor sam? Konec koncev pisatelj svojega odsotnega poslušalca (po domače bralca) vedno nagovarja s stališča neke višje avtoritete, ki je za bralca popolnoma brezprizivna. Poleg tega so Lunačkove misli mestoma enako fatalistične, enako nezmožne ponuditi oprijemljivejših rešitev in jih avtor ravno tako ni izdal v obliki nekakšne brezplačne brošure, namenjene duhovni higieni ljudi. Čeprav, mimogrede, to nalogo odlično opravlja. Osti v besedilih nas namreč pahnejo v to, da prebrano “pretehtavam(o) ter umeščam(o) v različne kontekste”, zaradi česar se “s tako skrbnostjo podprta misel (dejstvo, dogodek) ne more kar zgruditi sama vase.

To pa je hkrati tisti kvalitativni način branja, h kateremu poziva Lunaček in nas že z idejno platjo svojih esejev spretno povabi na pot trajnejše vednosti.